

Ennaltaehkäisevä työ esille vaikuttavuuspolkujen avulla – Sosionomiopiskelijat mukana sote-uudistuksen kehittämistyössä

13.4.2022

Kohti uusia hyvinvointialueita

Sote-uudistuksen keskeisenä hallinnollisena muutoksena on 21 hyvinvointialueen perustaminen, minkä osalta uudet aluevaltuustot ovat jo aloittaneet toimintansa maalikuusta alkaen. Varsinainen järjestämisvastuu siirtyy kunnilta hyvinvointialueille (1.1.2023) sosiaali- ja terveys- sekä pelastustoimen palveluiden tuottamisessa, mitä ennemmin on tehty paljon valmistelutyötä eri palveluiden prosessien ja integraation osalta.

Mari Vuorenmäki, suunnittelija, Tulevaisuuden sote-keskus -hankkeelta avaa kehittämistyön ajankohtaista tilannetta ja tavoitteita Etelä-Pohjanmaalla seuraavasti:

”Tulevan hyvinvointialueen valmistelut ovat hyvässä vauhdissa. Hyvinvointialuetta valmistellaan valtionavustushankkeiden, hyvinvointialueen valmistelun sekä aluevaltuuston ja aluehallituksen yhteistyönä. Hyvinvointialueelle siirtyvät sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut sekä pelastustoimi ovat itsessään jo iso kokonaisuus. Tämä kokonaisuus sisältää erilaisia pienempiä palvelukokonaisuuksia, jotka linkittyvät toisiinsa, esimerkiksi lapsiperhe voi asioida sekä perhekeskuksen että sotekeskuksen palvelukokonaisuuksissa. Tärkeää on, että nämä alla olevan esimerkin esittämät lapsiperheen käyttämät palvelukokonaisuudet ovat asukkaan helposti saavutettavissa ja niissä asiointi on sujuvaa. Huomioitavaa on myös, että asukkaat

käyttävät palveluita, jotka eivät siirry hyvinvointialueelle, vaan jäävät kuntien hoidettavaksi, esimerkiksi sivistystoimen, hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen palveluita. Yhteistyön sujuvuus eri toimijoiden kanssa asukkaiden hyvinvoinnin edistämiseksi on tärkeää. Hyvinvointialueen palvelukokonaisuuksia, sekä niiden sisältöjen sujuvuutta, valtionavustushankkeet työstävät omien hankesuunnitelmiensa mukaan."

Etelä-Pohjanmaalla palveluiden keskeisiksi painopisteiksi on mainittu kiireettömään hoitoon ja palveluun pääsyn turvaaminen seitsemän vuorokauden sisällä sekä hoidon että palvelun jatkuvuuden varmistaminen. Palveluita halutaan kehittää erityisesti takaamaan kotona asuminen sekä lasten, nuorten ja perheiden palveluiden yhtenäisyys ja riittävyys alueella. Valtakunnallisen tavoitetilan mukaisesti painopisteenä on ennaltaehkäisevien palveluiden yhtenäistäminen, systematisointi ja kattavuuden varmistaminen. Johtamisen osalta terävöitetään strategista tiedon avulla johtamista ja halutaan varmistaa riittävä, osaava ja ammattitaitoinen henkilöstö alueella. Valtakunnallisena tavoitteena on myös edistää palveluiden monialaisuutta ja yhteen toimivuutta. Kaikkien näiden painotusten toteutuessa tavoite kustannustehokkuudesta myös mahdollistuu.

Mari Vuorenmäki kommentoi ennaltaehkäisevän työn tavoitteita ja edellytyksiä tarkemmin:

"Ennaltaehkäisevien monialaisten palvelupolkujen toiminnan tarkoituksena on palveluiden painopisteen siirtyminen ennaltaehkäisevään toimintaan. Tämä tarkoittaa sitä, että palveluiden painopiste on siirtynyt erikoissairaanhoidosta perustasolle sekä sosiaalihuollossa varhaiseen tukeen ja matalan kynnyksen palveluihin. Ennaltaehkäisevillä monialaisilla palvelupoluilla on tarkoitus vaikuttaa jo nimensä mukaan ennakkoon, ennaltaehkäisevästi. Tuolloin asukkaan tulisi saada apua jo ennen kuin hänen hyvinvointinsa tilanne vaatii haastavampaa interventiota. Ennaltaehkäisevään toimintaan kuuluu myös asukkaille annettava neuvonta ja ohjaus oman hyvinvointinsa hoidosta. Toimiakseen tarkoituksenmukaisesti ennaltaehkäisevä toiminta ja ennaltaehkäisevät palvelupolut vaativat eri toimijoiden sujuvaa yhteistyötä. Hyvinvointialueella tämä tarkoittaa yhteistyötä sekä sosiaali- ja terveystoimijoiden kesken kuin myös muiden hyvinvoinnin palveluita tarjoavien toimijoiden kesken, esim. järjestöt. Toimiessaan tehokkaat ennaltaehkäisevät palvelupolut mahdollistavat varhaisen puuttumisen, palvelujärjestelmän vaikuttavuuden ja kustannustehokkuuden."

Vaikuttavuuspolkujen rakentaminen

Käyttäjälähtöinen kehittäminen ja vaikuttavuuden arvioiminen opintojaksoilla sosionomiopiskelijat pääsivät yhdessä tulevaisuuden sote-keskuksen hanketiimin kanssa yhteiskehittämään vaikuttavuuspolkuja kolmelle eri asiakastarinalle ehkäisevän ja korjaavan työn näkökulmista. ELLA – Etelä-Pohjanmaan lapsiperhepalvelut -kehittämishankkeessa tehtiin vuonna 2013 opas ehkäisevän työn kustannusvaikuttavuudesta lasten, nuorten ja perheiden palveluissa, minkä osalta jaksoyhteistyönä päivitettiin oppaan asiakastarinoita ja palvelupolkuja. Taja Kiiskilä, käyttäjälähtöinen kehittäminen -opintojakson opettaja (SeAMK), näkee monia hyötyjä tällaisessa yhteiskehittämisessä:

"Työelämäyhteistyö antaa opiskelijoille mahdollisuuden kehittää ja ratkoa ajankohtaisia työelämän asioita. Lisäksi työelämäntaho hyötyy siitä, että voi antaa opiskelijoille ratkottavaksi ja kehitettäväksi rajattuja teemoja. Työelämäyhteistyön avulla opiskelijan on mahdollisuus kehittää monia taitoja. Yhteiskehittäminen tapahtuu

usein ryhmässä ja siinä tulee ottaa huomioon monenlaisia näkökulmia ja sietää myös epävarmuutta.”

Asiakastarinat koskivat nuorta yksinhuoltajaäitiä, esikoulusta kouluun siirtyvä neuropsykologisesti oireilevaa lasta ja ammattikoulun keskeyttänyttä nuorta, jolla on mielenterveyden haasteita. Esittelemme tässä nuoren yksinhuoltajaäidin, Jennin, vaikuttavuuspolkutuotokset. Jenni on ilman puolisoa paikkakunnalle vuosi sitten muuttanut ja hän odottaa kaksosia. Jenni saa kaksospojat, jonka jälkeen hän sairastuu synnytyksen jälkeiseen masennukseen.

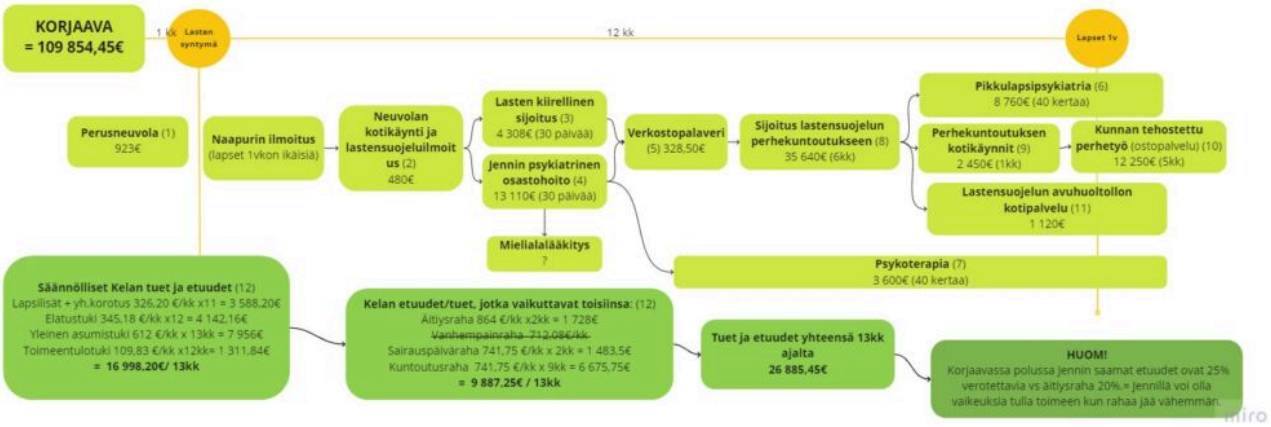

Korjaavassa polussa Jennin masennuksen oireita ei tunnisteta neuvolassa eikä neuvolan kotikäyntiä tehdä ajoissa. Naapurin aloitteesta ja neuvolan toimesta tehdään lastensuojeluilmoitus. Lapsille tehdään kiireellinen, väliaikainen sijoitus, laitoshoitoon, minä aikana äiti siirtyy kuukauden mittaiselle psykiatrian osastojaksolle. Osastojakson aikana äiti saa mielialalääkityksen ja lähetteen psykoterapiaan. Lisäksi perhe siirtyy kuudeksi kuukaudeksi perhekuntoutukseen, jonka jälkeen jatketaan perhekuntoutuksen kotikäyntejä kuukauden ajan. Tämän jälkeen aloitetaan kunnan tehostettu perhetyö, pikkulapsipsykiatrian käynnit ja avohuollon kotipalvelu. **Korjaavan polun vuosikustannukset palveluiden ja etuuksien osalta ovat n. 109 855 €.**

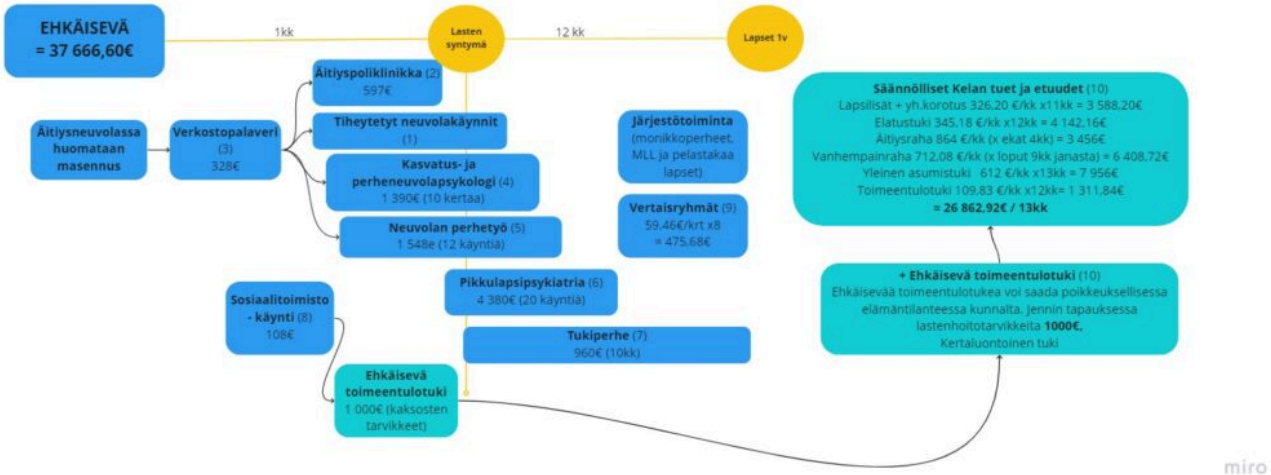

Ehkäisevässä polussa terveydenhoitaja huomaa Jennin masennusoireet jo äitiysneuvolassa ja järjestää verkostopalaverin, missä mietitään eri palvelutarpeita. Jennin neuvola- ja äitiyspoliklinikkakäyntejä lisätään, perheelle etsitään tukiperhettä ja he saavat perhetyötä ja kasvatus- ja perheneuvolapsykologin käyntejä. Pikkulapsipsykiatrian käynnit aloitetaan ennen lasten syntymää ja niitä jatketaan lasten syntymän jälkeen.

Perhe ohjataan avoimen päiväkodin perheryhmään ja muihin vertaisryhmiin. Jenni saa äitiystukea ja asumistukea, lisäksi hänen taloudellista tilannettansa kartoitetaan, esim. ehkäisen toimeentulotuen tarvetta. **Ehkäisevän polun vuosikustannukset palveluiden ja etuuksien osalta ovat n. 37 670 €.**

Ennaltaehkäisevän työn painopiste kustannustehokkainta

Jakson aikana tehdyissä vaikuttavuuspoluissa palveluiden ja etuuksien kustannukset yltyivät jopa nelinkertaisiksi esikoululaista koskevassa tarinassa (ehkäisevä polku n. 19 660 €, korjaava polku 84 875 €). Mutta myös Jennin vaikuttavuuspolussa kustannukset olivat yli kaksinkertaiset korjaavassa polussa, kun tuen tarvetta ei huomioitu oikea-aikaisesti ja ennaltaehkäisevästi peruspalveluissa.

Marjo Jääskeläinen, sosionomiopiskelija (AMK), tuo hyvin esille oppimistehtävän aikana esille nousseita ajatuksia ennaltaehkäisevän työn merkityksestä:

”Ennaltaehkäiseviin toimiin panostaminen on tärkeää sekä taloudellisista että inhimillisistä näkökulmista tarkasteltuna. Varhainen tuki on merkityksellistä ja apua olisi saatava ennen ongelmien paisumista suuriksi. Ongelmiin ja huoliin on helpompi löytää ratkaisuja niiden ollessa vielä pieniä. Tällöin löytyy myös erilaisia ratkaisuvaihtoehtoja ja ne ovat edullisempia toteuttaa kuin rajatummat ja kalliimmat viimeiset keinot, kuten tässä tapauksessa huostaanotto. Jennin tapauksessa oikea-aikainen tuki säästää myös lapsia kasvun ja kehityksen vaurioilta. Palveluiden järjestäjien kesken tarvitaan yhteistyötä, jonka keskiössä on asiakas huolineen. Asiakkaan kannalta on tärkeää, että palvelut rakentuvat hänen tarpeidensa mukaan, jolloin oikeanlaisilla palveluilla voidaan tukea hänen elämänhallintaansa.”

Sosionomien kompetensseihin olennaisesti kuuluu palvelujärjestelmäosaaminen (ml. palvelut ja etuudet), mitä näiden vaikuttavuuspolkujen kautta opiskelijat rakensivat ja mille etsivät kustannuksia. Jaksotehtävä antoi hyvän materiaalin myös koko vaikutusketjun hahmottamiselle (panokset, teot vaikutukset ja vaikuttavuus). Aino Alaverdyan, vaikuttavuuden arviointi -opintojakson opettaja (SeAMK) jättää toiveen uusien hyvinvointialueiden päättäjille ja johdolle.

”Toivon mukaan sote-uudistuksen myötä päätöksenteossa ja julkisissa hankinnoissa aletaan yhä enemmän siirtymään vaikuttavuuksien hankkimiseen ja arvioimiseen, mikä luo ihan uudenlaisia mahdollisuuksia palveluiden rahoittamiselle ja tuottamiselle. ”

Jennin vaikuttavuuspolut, tekijät: Apajainen, Helmi; Erkkilä, Liisa; Jalonen, Hanna; Jokela, Julia; Julmala,

Milla; Junell, Riitta; Jääskeläinen, Marjo; Karppi, Krista; Lassander, Marika; Mäkinen, Janette; Mäntylä, Jenni; Rekola, Sina; Soidinmäki, Anna-Mari; Taipalus, Satu & Värrälä, Niko. 2022. Jenni, nuori yksinhuoltajaäiti - vaikuttavuuspolku. Sosiaalialan tutkinto-ohjelman oppimistehtävä. SeAMK.

Jennin vaikuttavuusviestintä posterin tekijät: Jalonen, Hanna; Karppi, Krista; Mäntylä, Jenni; Rekola, Sina, Soidinmäki, Anna-Mari; Taipalus, Satu & Värrälä, Niko. 2022. Jenni, nuori yksinhuoltajaäiti - vaikuttavuuspolku. Sosiaalialan tutkinto-ohjelman oppimistehtävä. SeAMK.

Lisätietoa:

Tulevaisuuden sote-keskus – E-P soteuudistus (epsoteuudistus.fi)

Linkki oppaaseen: Ehkäisevä työ säästää rahaa**Aino Alaverdyan & Taja Kiiskilä**
SeAMK